

УДК 378.147:80

БІЛЕЦЬКА Віталіна Станіславівна,

аспірант кафедри англійської філології,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: vitalina29@gmail.com

КОГНІТИВНЕ МАПУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ НАПИСАННІ ЕСЕ

У статті підкреслено необхідність оволодіння іношомовним академічним письмом відповідно до вимог і критеріїв створення академічного тексту в ході когнітивно-комунікативної діяльності (ККД) та визначено мету навчання англійського академічного письма студентів-філологів; розглянуто когнітивний компонент когнітивно-комунікативної діяльності як здатність до розв'язання мовленнєво-розумових задач; охарактеризовано есе як різновид академічного письма; виокремлено важливість когнітивного мапування як ефективного засобу формування іношомовної компетенції при написанні есе та досліджено його типи.

Виокремлено морфологічні, синтаксичні, лексичні та композиційні характеристики (дескриптивний тип розповіді; інтенсивне використання цитат, посилань і зносок; застосування стандартних сталих виразів та засобів зв'язку, що забезпечують цілісність і зв'язність тексту; використання загальноприйнятої структурної організації тексту, що має ієрархічний характер), притаманні академічному письму та основні вимоги до нього (максимальна об'єктивність; некатегорична манера викладу; традиційність викладу; логічність; доведеність; узагальненість; змістова точність; ясність як уміння писати дохідливо і зрозуміло; стислість

для уникнення непотрібних повторів, надмірної деталізації та словесного надлишку); пояснено суть комунікативного та когнітивного складників комунікативно-когнітивної компетенції, виокремлено когнітивну, асоціативну та автономну стадії формування когнітивних навичок, а також зазначено важливість стадій підготовки, інкубації, ілюмінації та перевірки написання есе; розглянуто декілька визначень поняття когнітивного мапування як пізнавального процесу та відображення просторових відносин; розглянуто типи мап та моделей (мапа-шлях, мапа-огляд, циклічна модель, діаграма, мапа-«риб'ячий скелет» та мапа-«павук»).

Ключові слова: когнітивно-комунікативна діяльність; когнітивні навички; академічне письмо; есе; когнітивне мапування

Постановка проблеми. Нині постає питання актуалізації підготовки висококваліфікованих фахівців різних спеціальностей, які володіють іноземною мовою, адже Україна, інтегруючись у сучасний міжнародний економічний, суспільно-політичний та науковий простір, характеризується переорієнтацією всіх сфер та галузей на міжнародне співробітництво. На шляху євроінтеграції України питання іншомовної компетенції в академічному письмі набуває особливої значущості, оскільки означена компетенція, як потужне інтелектуальне знаряддя, сприяє входженню українських науковців в європейську наукову спільноту.

Метою навчання англійського академічного письма студентів-філологів є розвиток академічних і професійно орієнтованих мовленнєвих компетенцій для представлення результатів своїх досліджень усною чи письмовою англійською мовою, що сприятиме ефективному функціонуванню суб'єктів пізнання в навчальному і професійному середовищах. Відповідно, завданням оволодіння іншомовним писемним мовленням є навчити майбутніх філологів писати наукове проблемно-тематичне повідомлення відповідно до заданих вимог і критеріїв створення академічного тексту, практично описувати свій практичний і теоретичний досвід і здійснювати спілкування, використовуючи набуті комунікативні й когнітивні навички та вміння.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему навчання академічного письма досліджували такі науковці, як В.Н. Барнвел (дослідження експресивного письма), Дж.Т. Гейдж та А.І. Робсон (обмірковування та написання академічного твору), Т.В. Яхонтова (стратегія опанування науковим письмом як видом комплексної діяльності), Н.М. Разінкіна та В.Є. Чернявська (характеристика наукового стилю викладу), С.П. Кожушко (методика навчання наукового письма), М.В. Рудакова (особливості академічного письма) та ін. Дослідники вивчали проблему оволодіння академічним письмом із різних позицій, проте, когнітивний аспект все ще залишається недостатньо висвітленим.

Мета статті – виокремити важливість когнітивного аспекту в оволодінні академічним письмом, проаналізувати типи когнітивного мапування і виокремити когнітивне мапування як ефективний засіб формування іншомовної компетенції при написанні есе.

Виклад основного матеріалу. У процесі розроблення методики формування іншомовної компетенції в академічному письмі слід орієнтуватись на когнітивно-комунікативну діяльність, яка, згідно з О.І. Вовк [1], є індивідуально-своєрідним, комплексно-інтегрованим, усвідомленим, полівмотивованим, зумовленим мовним кодом і соціокультурними та психологічними чинниками процес активного пізнання дійсності когнітивними й мовленнєвими засобами, кінцевою метою чого є формування комунікативно-когнітивної компетенції (ККК) суб'єктів пізнання, що передбачає не лише комунікативний, а й когнітивний розвиток особистості. Одним із складників ККК можна вважати іншомовну компетенцію в академічному письмі.

Академічне письмо характеризується відповідним стилем, котрий притаманний текстам, які містять точні відомості з певної сфери діяльності та закріплюють процес пізнання. Основними вимогами до академічного писемного мовлення є [2]: максимальна об'єктивність; некатегорична манера викладу; традиційність викладу; логічність; доведеність; узагальненість; змістова точність; ясність як уміння писати дохідливо і зрозуміло; стислість, що означає уникнення непотрібних повторів, надмірної деталізації та словесного надлишку.

Англійському науковому тексту, який є продуктом академічного писемного мовлення, притаманні певні морфологічні, синтаксичні, лексичні та композиційні характеристики [3]; описативний тип розповіді, доповнений аргументацією та інтерпретацією; інтенсивне використання цитат, посилань і зносок; застосування стандартних сталих виразів та засобів зв'язку, що забезпечують цілісність і зв'язність тексту; використання загальноприйнятої структурної організа-

ції тексту, що має ієрархічний характер (вступ, основну та заключну частини).

Як уже згадувалось вище, академічне письмо впливає на формування комунікативно-когнітивної компетенції студентів. Означена компетенція має два складники. Комунікативний складник спрямований на оволодіння іншомовним мовленням. Когнітивний складник орієнтований на розвиток здатності до здійснення мовленнєво-розумової діяльності, тобто до розв'язання мовленнєвих і ментальних задач за допомогою сукупності комунікативних дій і ментальних операцій. Мовленнєві дії забезпечуються комунікативними навичками і вміннями. Розумові операції забезпечуються наявними знаннями, розумінням та усвідомленням задач, яку слід розв'язати, і навичками вирішення інтелектуальних завдань.

Оскільки академічне письмо впливає на формування комунікативно-когнітивної компетенції студентів, означена компетенція має два складники. *Комунікативний складник* спрямований на оволодіння іншомовним мовленням. *Когнітивний складник* орієнтований на розвиток здатності до здійснення мовленнєво-розумової діяльності, тобто до розв'язання мовленнєвих і ментальних задач за допомогою сукупності комунікативних дій і ментальних операцій. Мовленнєві дії забезпечуються комунікативними навичками і вміннями. Розумові операції забезпечуються наявними знаннями, розумінням та усвідомленням задач, яку слід розв'язати, і навичками вирішення інтелектуальних завдань.

Когнітивні навички – це ментальні здібності, за допомогою яких індивід обробляє зовнішні стимули. У навчанні написання есе – це вхідна інформація у вигляді завдань, які стимулюють розвиток когнітивних процесів. Формування когнітивних навичок передбачає три стадії: 1) когнітивну, на якій відбувається розуміння мовленнєво-розумової задачі та концентрація уваги на необхідній інформації; 2) асоціативну, яка передбачає використання прийомів, котрі допомагають швидше пригадати необхідну інформацію та прискорити виконання мовленнєво-розумових дій; 3) автономну, на якій правильні відповіді стають автоматичними, підвищується рівень швидкості й безпомилкового виконання дій, особливо під час обмірковування думок чи ідей.

Г. Волас та Ф. Сміт пропонують модель обмірковування і створення нових ідей [4]. Згідно з цією моделлю, в ході написання наукового твору автор проходить *стадію підготовки* (для того, щоб знайти нові ідеї, слід окреслити ті ідеї, над якими автор працює в конкретний момент); *стадію інкубації* (автор обмірковує шляхи вирішення проблеми; інкубація відбувається автоматично та підсвідомо, оскільки, за наявності точно окресленої проблеми, автор намагається вирішити її, навіть не усвідомлюючи цього); *стадію ілюмінації* (стадія виникнення нових ідей, що є результатом стадії інкубації, зазвичай сприймається автором як інтуїція або раптове усвідомлення чогось); *стадію перевірки* (для того, щоб ідеї, отримані на стадії інкубації, перейшли в довготривалу пам'ять, їх слід перевірити, підтвердити чи спростувати) [4]. Запропоновану модель можна вважати певною *когнітивною мапою*, яка може стати ефективним знаряддям в оволодінні академічним письмом.

Науковці розглядають *когнітивне мапування* як: а) уявні репрезентації світу [5]; б) суб'єктивне уявлення про просторову організацію зовнішнього світу та відношення між об'єктами, а також про їхні положення у середовищі [6]; в) процес, який складається з серії психологічних трансформацій, за допомогою яких індивід отримує, зберігає, копіює, пригадує та маніпулює інформацією про відносні положення та атрибути його звичайного просторового оточення [7, 169]. Таким чином, *когнітивне мапування* є одним із пізнавальних процесів, пов'язаних з отриманням, репрезентацією та переробкою інформації про довкілля, в ході яких суб'єкт не є пасивним спостерігачем, а активно взаємодіє з оточенням.

Отже, когнітивне мапування створює суб'єктивні уявлення індивіда про просторову організацію світу. Його результатом є когнітивні мапи. Вони [8] відображають просторові відношення; їхня репрезентація схожа на мапу; їхнім центральним компонентом є інформація про положення об'єктів у просторі. Виокремлюють два основні типи: *мапу-шлях* – послідовне уявлення маршрутів чи зв'язків між об'єктами; *мапу-огляд* – одночасне уявлення просторового розташування об'єктів і зв'язків між ними. Мапа-шлях слугує матеріалом для створення мапи-огляду. Наведемо приклад когнітивної мапи написання есе (рис. 1).

Рис. 1. Когнітивна мапа процесу написання есе

Ще одним типом когнітивної мапи можна вважати *циклічну модель*. Наведемо відповідний приклад мапи, в якій позначені стадії створення есе [7] та його структуру (рис. 2):

Іншим типом когнітивної мапи може бути *діаграма*. Наведемо приклад діаграмного мапування, яке ілюструє вимоги до есе як академічного письма (рис. 3):

Рис. 2. Циклічна мапа-модель структури та стадій створення есе

Рис. 3. Мапа-діаграма, яка ілюструє вимоги до академічного есе

Інший тип мапи – мапа-«павук» – представляє жанрове розмаїття есе (рис. 4). Існують декілька методів написання есе, хоча більшість авторів, як правило, користуються одним незмінним. Оскільки автори використовують письмо як засіб дослідження, вони починають писати, ще не будучи готовими до цього. Зазвичай есе починають писати не з початку до кінця, а з тієї частини, яка вже готова. Перед початком написання дослідник обирає тему та занотує ключові слова до неї. Дослідження розбіжностей також

допомагає знайти теми для обговорення [9; 10].

Спочатку есе схоже на ескіз, який постійно піддається змінам. Автор перечитує його багато разів, а потім відкладає на декілька днів, обмірковуючи при цьому написане [9].

Одним із важливих кроків під час написання есе є визначення його типу. Дослідники виокремлюють [10]: аргументаційне чи переконувальне (*argumentative or persuasive*) та проблемне (*problem-solution*) як найбільш поширені та популярні різновиди есе.

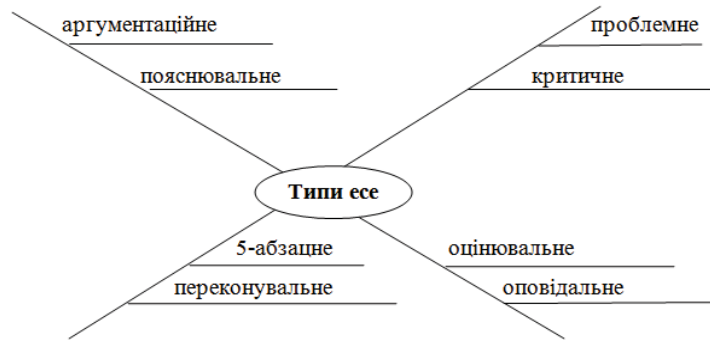

Рис. 4. Мапа-«павук» жанрів есе

В *аргументаційному* (*переконувальному*) есе автор погоджується або не погоджується з проблемою, використовуючи певні аргументи на підтримку своєї думки. Завдання автора полягає в тому, щоб переконати читача у правильності

своєї точки зору. Цей тип есе є дуже важливим, оскільки він змушує студентів замислитися над певним питанням, висловити свою думку та надати ґрунтовні підтвердження на її користь [11; 12].

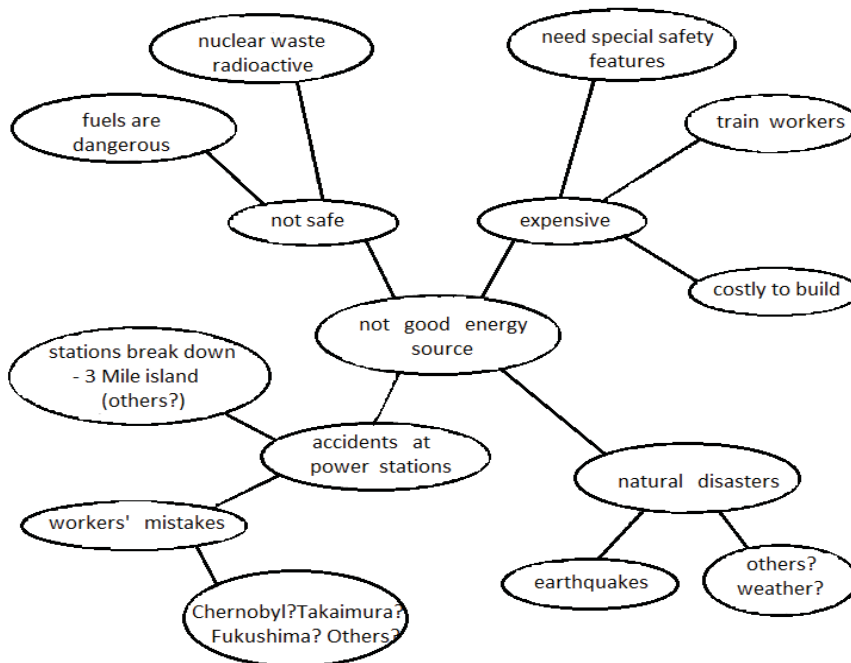

Рис. 5. Мапа-павук аргументаційного есе на тему Energy Sources [12].

Особливістю аргументаційного есе є те, що, крім висловлення своєї точки зору, автор має обговорити всі сторони вирішуваної проблеми, а потім спростувати чи підтримати їх [11]. Наприклад, складаючи екзамен *TOEFL*, студенти можуть отримати таке завдання [11; 12]: *Write an argumentative essay of 2–3 pages on a suggested topic (Energy Sources) using the given map. First organize your ideas into an outline. After you have checked your outline, write the first draft of your essay. Proofread it carefully and prepare a final draft.*

Саме мапування плану есе, аргументів і прикладів до нього допоможуть коректно та логічно структурувати послідо-

вність викладу думок й аргументів та сприятимуть високій якості готового письмового твору.

Висновки і перспективи подальших розвідок із напрямку. Застосування когнітивних мап в академічному письмі, зокрема, в написанні есе, сприяє чіткішому й точнішому формулюванню думок, допомагає розташувати ці думки в логічній послідовності, припускає вільне володіння мовою термінів і понять та розкриває глибину й широту навчального матеріалу.

Таким чином, академічне письмо має власну специфіку: структуру, синтаксичні, морфологічні, лексичні та композиційні особливості. Одним із різновидів

академічного письма є есе. Воно сприяє розвитку іншомовної комунікативно-когнітивної компетенції студентів. Використання когнітивних мап допомагає досягненню високого рівня компетенції в академічному письмі. Перспектива подальшого розгляду означеної проблеми вбачається у розробленні релевантної методики написання різних типів есе.

Список бібліографічних посилань

1. Вовк О.І. Комунікативно-когнітивна компетентність майбутніх філологів: нова парадигма сучасної освіти. Черкаси: Чабаненко Ю.А., 2013. 500 с.
2. Знаменская Т.А. Стилистика английского языка. Основы курса: учебное пособие. М.: Едиториал УРСС, 2002. 206 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык: учебник [для вузов]. М.: Флинта, 2002. 384 с.
4. Krashen S.D. Explorations in Language Acquisition and Use: The TAIPEI Lectures. New York : Heinemann, 1983. 437 p.
5. Андерсон Дж.Р. Когнитивная психология / пер. с англ. П.И. Иванова. СПб.: Питер, 2002. 496 с.
6. Зинченко Т.П. Память в экспериментальной и когнитивной психологии. СПб.: Питер, 2002. 320 с.
7. Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Рудакова М.В. Writing Academically: A Coursebook for Teaching Academic Writing in English of Linguistic Tertiary Educational Institutions: посібник. Київ: ІНКОС, 2006. 228 с.
8. Психологический словарь / Под общей ред. Ю.Л. Неймера. Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. 620 с.
9. Непийвода Н.Ф. Сам собі редактор: порадник з української мови. Київ: МК Academia, 1996. 260 с.
10. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: підручник. Київ: Знання, 2004. 307 с.
11. Janeczko P.B. Writing Winning Reports and Essays: Scholastic Guides. USA, 2003. 224 p.
12. Zemach D.E. Academic writing from paragraph to essay. Oxford: Macmillan Publishers Limited, 2005. 138 p.

References

- Vovk, O.I. (2013). Communicative-cognitive competence of future linguists: a new paradigm of modern education. Cherkasy. Chabanenko, J.A., 500. (in Ukr.).
- Znamenskaya, T.A. (2002). Stylistics of English. Fundamentals course: manual. Moscow. URSS. 206. (in Rus.).
- Arnold, I.V. (2002). Stylistics of the Modern English Language: Textbook [for Universities] Moscow. Flynta. 384. (in Rus.)
- Krashen, S.D. (1983). Explorations in Language Acquisition and Use: The TAIPEI Lectures. New York. Heinemann. 437.
- Anderson, J.R. (2002). Cognitive Psychology. Trans. from English by Ivanov, P.I. - SPb. Petersburg. 496. (in Rus.).
- Zinchenko, T.P. (2002). Memory in Experimental and Cognitive Psychology. St. Petersburg. 320. (in Rus.).

Tarnopolsky, O.B. (2006). Writing Academically: A Coursebook for Teaching Academic Writing in English for Linguistic Tertiary Educational Institutions: manual. Kyiv. INKOS. 228.

Psychological dictionary. (2003). In Neymera, Y. L. (Ed.). Rostov-on-Don. Phoenix. 620. (in Rus.).

Непийвода, Н.Ф. (1996). Self-made Editor: Advisor on the Ukrainian language. Kyiv. MK Academia. 260. (in Ukr.).

Shejko, V.M. (2004). Organization and Methods of Research Activities: textbook. Kyiv. Knowledge. 307. (in Ukr.).

Janeczko, P.B. (2003). Writing Winning Reports and Essays: Scholastic Guides. USA. 224.

Zemach, D.E. (2005). Academic Writing From Paragraph to Essay. Oxford: Macmillan Publishers Limited. 138.

BILETSKA Vitalina,

Postgraduate Student,

Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

e-mail: vitalina29@gmail.com

COGNITIVE MAPPING AS A MEANS OF FORMING FOREIGN LANGUAGE COMPETENCE IN ESSAY WRITING

Abstract. *This paper accentuates the necessity of acquiring expertise in foreign language academic writing (AW) among University students. The study arises out of a need to create scientific texts in accordance with the requirements and criteria set by AW, which can be achieved through cognitive and communicative activity. AW is specified within the framework of a cognitive paradigm and is investigated in correlation with cognitive competence as an acquired ability to successfully perform speech and mental activity while solving real and ideational problems via a target language. The article characterises an essay as a special type of AW, identifies its structure and highlights its features. It emphasizes the importance of employing cognitive mapping as an effective tool which can help university students organize the input and therefore succeed in AW.*

The article also identifies morphological, syntactic, lexical and compositional characteristics (descriptive type of narrative, intensive use of citations, references and footnotes, the use of standard set expressions and communication tools that ensure cohesion and coherence of the text etc) inherent in the AW and basic requirements for it (maximum objectivity, undogmatic manner of presentation, logic, generalization, content accuracy, clarity as a skill to write spontaneously and clearly, conciseness, which means avoiding unnecessary repetitions, detail and verbal excessiveness); the essence of the communicative and cognitive components of communicative-cognitive competence is explained; cognitive, associative and autonomous stages of the formation of cognitive skills are singled out, as well as the importance of stages of preparation, incubation, illumination and checking of essay writing; several definitions of the notion of cognitive mapping as a cognitive process and reflection of spatial relations are given; types of cognitive maps and models are introduced and described ("fishbone" map, "spider" map, cyclic model, diagram etc).

Key words: *cognitive and communicative activity; cognitive skills; academic writing; essay; cognitive mapping.*

Одержано редакцією 30.10.2017
Прийнято до публікації 01.03.2018